

LA TORTURA A L'ESTAT ESPANYOL

Informe 2004

<http://www.prevenciontortura.org>

A les comissaries i presons de l'Estat espanyol continua existint la tortura...

Malgrat les moltes denúncies d'organismes internacionals, associacions humanitàries, col·lectius professionals, grups de suport a les persones preses, així com de les pròpies víctimes i els seus familiars... Malgrat la rotunda prohibició de la tortura per la Constitució Espanyola i tot el Dret internacional, malgrat les negacions del Govern, malgrat tot... continua existint. I aquesta existència es ratifica en sentències dictades contra l'Estat espanyol pel Tribunal Internacional de Drets Humans, en les recomanacions que fa el Relator Especial de l'ONU contra la Tortura, així com als informes de diverses associacions, estatals i internacionals, que reclamem des de sempre mesures realment efectives per prevenir la inacceptable violació de la dignitat i dels drets humans, que suposa la tortura en tot moment i en qualsevol lloc (presons, comissaries i carrers).¹

La **COORDINADORA PER A LA PREVENCIÓ DE LA TORTURA (CPT)** neix amb la vocació i la voluntat de posar fi a aquesta situació. I per a això considera necessària la immediata ratificació i posada en marxa del Protocol Facultatiu (PF) de la Convenció contra la Tortura i Altres Tractes o Penes Cruels, Inhumanes o Degradants aprovat per l'Assemblea General de l'ONU el 18 de Desembre de 2002² i signat pel propi Govern espanyol³. Aquest PF és un mecanisme pràctic per a la prevenció de les tortures i els maltractaments sota custòdia, en permetre el control social de presons, comissaries, centres de detenció, centres de menors i altres espais de custòdia directa de l'Estat. Per això ens sembla important la seva aplicació "efectiva" i certificar-la formant part dels futurs **Comitès de visita i control** que neixen de la posada en pràctica del Protocol.

Aquests Comitès podran mantenir entrevistes (reservades i sense testimonis) amb qualsevol persona privada de llibertat i amb altres persones (funcionaris dels equips mèdics i de seguretat o familiars de les persones detingudes). Tindran accés a tots els registres relatius a qualsevol persona que es trobi sota custòdia de l'Estat, podran examinar les regles disciplinàries i el règim de càstigs dels centres... Inspeccionaran regularment el conjunt de les instal·lacions de detenció, tenint accés a totes les dependències (fins i tot dormitoris, menjadors, cuines, cel·les d'aïllament, banys, àrees d'exercici físic i consultoris mèdics...), per això volem ser les persones i associacions que componem la CPT que formem part d'aquests Comitès de visita i control.

Fem aquesta petició per la profunda preocupació que ens provoquen **les 755 persones que ens consta que el passat 2004 van denunciar haver sofert tortures i/o maltractaments**. Molt temem que aquesta xifra sigui aproximada només i que puguin ser més les persones que han sofert agressions per part de membres de les diferents Forces de Seguretat de l'Estat (FSE). **En el present informe es recullen aquells**

¹ Anomenar aquí els últims informes de Torturaren Aurkako Taldea "Tortura en Euskal Herria, Informe 2004"; Associació Pro Drets Humans d'Andalusia: "Situación de los Centros de Reforma", o l'informe de la Coordinadora de Solidaritat amb les Persones Preses, "Muertes bajo custodia en el Estado español, 2001.2004", tots ells publicats en els últims mesos per col·lectius que formen part de la Coordinadora per a la Prevenció i la Tortura?

² El text del protocol pot trobar-se a <http://www.apc.ch/un/opcat/OPCAT%20Spanish.pdf>

³ El passat 13 d'abril de 2005, a la seu de les Nacions Unides a Nova York. Per consultar la llista de països que han signat i, en el cas, ratificat aquest Protocol es pot veure a http://www.apc.ch/un/opcat/opcat_status.shtml

casos denunciats de tortures i/o maltractaments que es van produir durant l'any 2004 i n'hem tingut coneixement les diferents associacions que integrem la CPT.

Ens limitem a l'any 2004 perquè l'objectiu d'aquest informe és denunciar l'existència de la tortura a dia d'avui, fer-la evident, per sobre de les negacions del Govern i les diferents Institucions de l'Estat, que malgrat ser les millors coneixedores d'aquesta realitat, lluiten més per la seva ocultació que per la seva eradicació. És per això que, també destaquem les respostes institucionals a les denúncies de tortura, i incloem una breu anàlisi de les sentències dictades pels Tribunals de l'Estat en els casos de tortura i/o maltractaments, deixant per a altres projectes l'estudi i anàlisi en profunditat sobre la situació de la tortura a l'Estat espanyol en el que va de segle XXI.⁴

I en aplicació del text del **Protocol Facultatiu de l' ONU**, en aquest informe:

S'entendrà per tortura tot acte pel qual s'infligeixi intencionadament a una persona dolors o sofriments greus, ja siguin físics o mentals, a fi d'obtenir d'ella o d'un tercer informació o una confessió, de castigar-la per un acte que hagi comès o se sospiti que ha comès, o d'intimidat o coaccionat a aquesta persona o a altres, per qualsevol raó basada en qualsevol tipus de discriminació, quan els esmentats dolors siguin infligits per un funcionari públic o una altra persona a l'exercici de funcions públiques, a instància seva o amb el seu consentiment.

NOTA: del present informe s'han exclòs nombrosos casos de tortura i maltractaments, malgrat haver tingut coneixement dels mateixos, en unes ocasions per petició expressa dels agredits, en d'altres perquè la informació rebuda no va poder contrastar-se degudament i/o no va poder ampliar-se o completar-se en el seu seguiment. Presentem només aquells casos sobre els quals hi ha dades concretes i que han estat contrastats en la mesura de les nostres possibilitats.

DENÚNCIES PRESENTADES:

Aquest informe recull **276 casos en els quals 755 persones que han denunciat tortures i/o maltractaments**. Cada cas agrupa les denúncies de tortura que s'han produït en una mateixa operació policíaca o en una mateixa intervenció de funcionaris de presons.

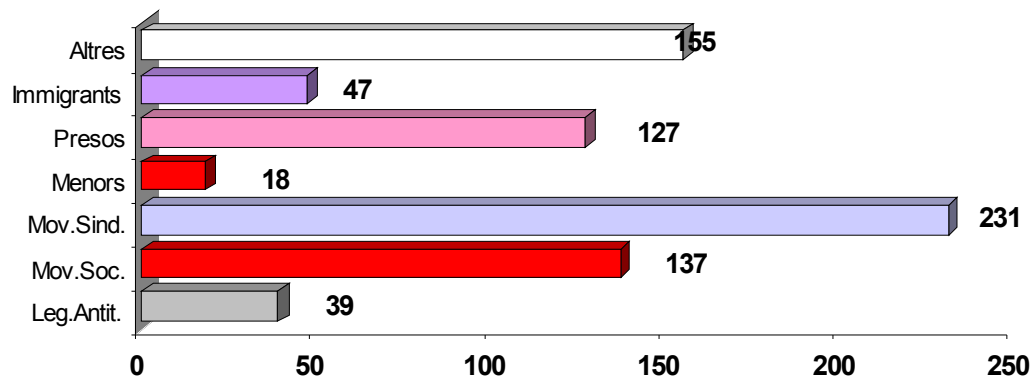
DISTRIBUCIÓ PER COMUNITATS AUTÒNOMES / NACIONALITATS

COMUNITAT / NACIÓ	NOM. DENÚNCIES
ANDALUSIA	237
ARAGÓ	7
ASTÚRIES	16
ILLES BALEARS	20
CANÀRIES	25
CANTÀBRIA	3
CASTELLA - LA MANXA	1
CASTELLA - LLEÓ	14
CATALUNYA	113
CEUTA	4
EUSKADI	100
EXTREMADURA	4
GALÍCIA	24
MADRID	87
MELILLA	9
MÚRCIA	7
NAVARRA	95
VALÈNCIA	27
LA RIOJA	0
TOTAL	793

⁴ Ens referim al projecte d'investigació anomenat "Privación de libertad y derechos humanos", engegat, sota la coordinació de l'Observatori del Sistema Penal i els Drets Humans de la Universitat de Barcelona, en el marc del projecte europeu "CHALLENGE" (Contract núm. CIT1-CT-2004-506255).

NOTA: en 38 casos les agressions denunciades s'han produït en diferents comunitats/nacions, sobretot amb persones sota aplicació de la legislació antiterrorista que, havent estat detingudes per agents de la Guàrdia Civil i Cos Nacional de Policia en una comunitat han estat traslladades, després, a les seves dependències a Madrid per ser interrogats.

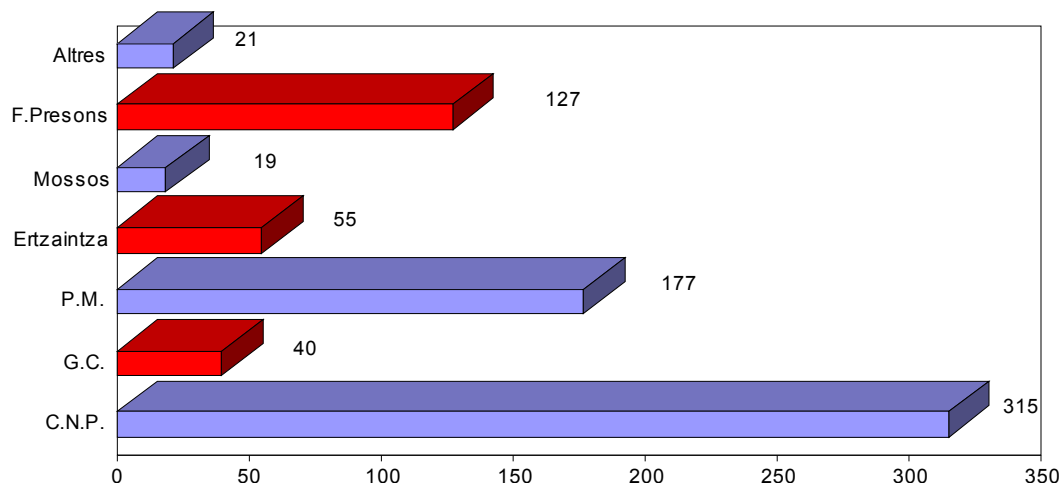
DISTRIBUCIÓ SEGONS CIRCUMSTÀNCIES DE LA PERSONA AGREDIDA:



NOTA: algunes de les persones agredits poden trobar-se en dues o més d'aquestes categories.

Respecte a les característiques de les persones que han denunciat tortures i/o maltractaments, es pot destacar que el 31% pertany al moviment sindical, el 18% a altres moviments socials, el 17% són persones preses, mentre que només un 5% de les denúncies vénen de persones sota aplicació de la llei antiterrorista i un 6% d'immigrants... un altre 2% serien menors i el 21% restant serien altres situacions.

DISTRIBUCIÓ DE LES DENÚNCIES SEGONS EL COS DELS FUNCIONARIS DENUNCIATS:



CLAVE: C.N.P. = Cos Nacional de Policia / G.C. = Guàrdia Civil / P.M. = Polícies Municipals / Ertzaintza = Ertzaintza / Mossos = Mossos d'Esquadra / F. Presó = Funcionaris de presó / Altres = Altres Polícies Autònomes (Galícia i Navarra), personal de centres de menors, policia portuària, Servei de Vigilància Duanera.

NOTA: Sovint, en determinades ocasions, a la mateixa intervenció policíaca han intervingut agents de diferents cossos policíacs. Pel Qual, una mateixa agressió podrà aparèixer en dos apartats diferents, una per cada un dels cossos policíacs que haguessin intervingut..

Respecte els funcionaris denunciats, destacar que el C.N.P. ha rebut el 42% de les denúncies, la P.M. un 23% i els Funcionaris de Presons un 17%; són igualment destacables els percentatges de la Ertzaintza

La tortura a l'Estat espanyol, 2004

Coordinadora per a la Prevenció de la Tortura

(i7%! i els Mossos (3%), força elevats si atenem al sector de població sobre el qual actuen. La G.C. amb un 5% tanca la llista que completa un 3% d'altres funcionaris.

DISTRIBUCIÓ DE LES DENÚNCIES SEGONS EL LLOC ON ES VA PRODUIR L'AGRESSIÓ:

LLOC ESPAI/ DENUNCIAT	COMISSARIA	VEHICLE	CARRER	PRESÓ	C. MENORS	ALTRES	TOTAL
CNP	64	5	266	0	0	6	341
G.CIVIL	31	16	10	1	0	0	58
P.MUN.	21	1	157	0	0	7	186
ERTZAINZA	0	0	55	0	0	0	55
MOSSOS	8	1	17	0	0	0	26
ALTRES	0	0	3	0	16	0	19
F.PRESONS	0	0	0	127	0	0	127
TOTALS	124	23	508	128	16	13	812

NOTA: en diversos casos les tortures denunciades es van produir en més d'un espai i lloc.

Respecte del lloc on es produeixen les agressions denunciades, destacar que el 62% de les mateixes es van produir al carrer, el 16% a presó, un 15% en comissaries, un 3% en vehicles (durant trasllats entre comissaries, a presó o a jutjats), un 2% en centres de menors i el 2% restant en diferents llocs (hospitals, domicilis particulars, etc.). És imprescindible destacar, referent a això, el fet que més de la meitat de les denúncies rebudes vinguin de fets ocorreguts als carrers... probablement això sigui així no perquè allà es produeixin més de la meitat de les agressions, sinó perquè allà és on aquestes pràctiques són més visibles i, per tant, més difícil d'ocultar, cosa que beneficia la possibilitat de presentar denúncia dels fets ocorreguts.

PREVENIR I ERADICAR LA TORTURA: TRENCAR LA IMPUNITAT

La prohibició de la tortura és quelcom que, després de complexos processos, apareix a tots els cossos legals de l'Estat espanyol, si bé amb importants llacunes. Tanmateix, les recomanacions contra la tortura fetes per organitzacions socials de defensa de drets humans, ha estat ignorada per les autoritats espanyoles. La denúncia judicial i pública de la tortura és contestada amb la desqualificació i criminalització dels denunciants. Així, recentment la DGIP ha remès a la Fiscalia d'Àlaba de la denúncia efectuada per Salhaketa Bizkaia sobre les possibles coaccioni sexuals a preses a la presó de Nanclares de la Oca i diversos sindicats de funcionaris de presons; després que el Jutjat absolgués funcionaris acusats de tortures, amenacen amb querellar-se contra una doctora de la presó de Monterroso (Lugo) per haver testificat a favor de l'un pres que va denunciar haver estat torturat... Les poques sentències condemnant a funcionaris per delictes de tortura o agressions contra persones privades de llibertat, són anul·lades *de facto* pels responsables polítics de torn, que en ocasions arriben a premiar funcionaris condemnats: l'abril de 2005, l'alcalde de la localitat valenciana de Benifaió va nomenar cap de la policia local a un agent que havia estat condemnat per agredir i lesionar una persona, mentre que el Govern espanyol nomenava comissari provincial de Tenerife a un agent condemnat per torturar a Madrid Joseba Arregui, que va morir a conseqüència de les tortures sofertes... i l'Ajuntament de Vigo (Pontevedra) sol·licitava l'indult de quatre policies municipals condemnats per detenir il·legalment i agredir un ciutadà senegalès.

Però no sol les autoritats polítiques: la Secció Tercera de l'Audiència Provincial d'Alacant, en la mateixa sentència per la qual condemnava un agent de policia nacional a cinc anys de presó i vuit d'inhabilitació professional, sol·licitava al Govern l'indult parcial perquè la privació de llibertat quedí reduïda a un any i la inhabilitació a dos, en estimar que «*existeix una greu desproporció entre la pena que el nostre Codi Penal assigna al tipus i l'entitat de la conducta enjudiciada*». Per la seva part, la Sala del Contenciós Administratiu, Secció 4a, del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, va anul·lar la cessació d'un metge de la presó Model de Barcelona, després que fos condemnat pel Tribunal Suprem per un delictes d'homicidi per imprudència professional a la pena d'un any de presó i tres d'inhabilitació absoluta per a l'exercici de la professió mèdica. La sentència ordenava la reincorporació del metge condemnat.

No són casos únics... **El més greu d'aquesta situació és que la majoria de les denúncies per tortura i/o maltractaments contra les FSE i funcionaris de presons han finalitzat en arxiu o sobreseïment de les causes obertes.** Arxius que es produeixen després d'una insuficient investigació judicial (quan aquesta es produeix), donant per vàlides les versions oficials (és a dir, dels funcionaris denunciats), afirmant que els fets denunciats no eren constitutius de delictes, o al·legant el no haver-se identificat els responsables directes de les agressions denunciades. Això, quan ha estat possible asseure al banc dels acusats als agents que havien estat identificats per les persones agredides, ja sigui per ser els agressors directes, ja sigui per haver tingut coneixement de les agressions i no haver fet res per evitar-les o denunciar-les. Els Tribunals absolen els funcionaris al·legant, de forma reiterativa, que les lesions que del denunciant eren conseqüència de l'ús de la "força mínima necessària per reduir-lo" o van ser causades "en compliment del deure". De vegades es reconeixen les agressions i la seva il·legalitat, però no es pot determinar quin dels diversos funcionaris encausats era l'autor de cada una de les lesions del detingut. Altres vegades s'ha convençut els Tribunals de l'existència de les agressions i de la identitat de l'agressor.

ENTRE 2001 I 2004 VA HAVER 227 SENTÈNCIES RELATIVES A TORTURES I/O MALTRACTAMENTS:

Causa Penal	Contenciós Administratiu	ALTRES	TOTAL
161	61	5	227

NOTA: les 161 causes penals aquí presentades (anys 2001-2004) compleixen alguns dels següents requisits: a) condemnen a membres de les FSE o funcionaris de presons per tortura, lesions i/o aquelles agressions que suposin un tracte cruel, inhumà o degradant, b) decreten l'absolució d'agents que havien estat condemnats en una primera instància, c) decreten l'absolució de funcionaris que havien estat acusats pel Ministeri Fiscal per algun dels delictes o faltes abans ressenyats.

DISTRIBUCIÓ PER COMUNITATS AUTÒNOMES / NACIONALITATS:

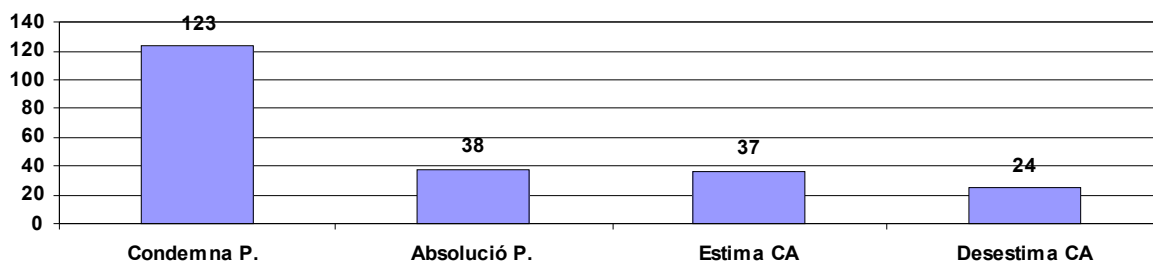
Comunitat	Cond. Pen.	Absol. Pen	Estim. CA	Desest CA	Total
Andalucía	25	2	5	6	38
Aragó	1	0	2	0	3
Astúries	2	1	6	4	13
Illes Balears	5	1	1	1	8
Canàries	7	2	0	0	9
Cantàbria	0	0	0	1	1
Cast. Manxa.	0	1	0	0	1
Cast. Lleó	2	0	3	1	6
Catalunya	22	6	5	4	37
Ceuta	0	0	0	0	0
Euskadi	8	8	1	0	17
Extremadura	4	0	0	0	4
Galícia	8	2	2	0	12
Madrid	25	10	6	1	42
Melilla	1	0	0	0	1
Múrcia	1	0	0	2	3
Navarra	2	1	1	1	5
Rioja	0	0	1	1	2
País Valencià	10	4	4	2	20
Totals	123	38	37	24	222

NOTA: se inclouen 5 casos encara no sentenciats, per les circumstàncies especials que envoltaren i envolten la investigació (Cas "Zabalza" -Sant Sebastià, 25 de novembre de 1985-, Cas "Olimpiades a Barcelona" - Barcelona, juny de 1992-, etc.), de la mateixa forma s'han inclòs 61 sentències dels tribunals de l'ordre jurisdiccional contenciós-administratiu, dictades en procediments de declaració de responsabilitat patrimonial, per funcionament incorrecte de les institucions, després que les causes penals haguessin estat arxivades o sobresegudes.

RESULTAT DE LES SENTÈNCIES PER TORTURES I/O MALTRACTAMENTS (2001-2004):

La tortura a l'Estat espanyol, 2004

Coordinadora per a la Prevenció de la Tortura



I si el retard en l'Administració de la Justícia a l'Estat espanyol és proverbial, aquest es veu aguditzat quan els procediments penals es dirigeixen contra funcionaris de les FSE. En casos de tortura pot trigar-se més de 20 anys a obtenir una sentència definitiva (el 19 de desembre de 2003, el Tribunal Suprem va dictar sentència final en el cas de tortures a set persones detingudes, el 20 de novembre de 1980 -23 anys abans- per la Guàrdia Civil a Biscaia). La instrucció del conegut com "cas Zabalza" complirà vint anys sense que s'hagin produït, si més no, el processament dels responsables. Finalment, J.H.M. Ex Cap Superior de Policia de Bilbao, ha trigat 19 anys a ser condemnat pel delictes i tortures pel que va ser acusat. Aquesta situació de retard ha estat denunciada reiteradament per organismes i institucions nacionals i internacionals.

TIPIFICACIÓ PENAL DE LES AGRESSIONS DENUNCIADES

INFRACCIÓ PENAL	CONDEMNES	CONDEMNATS
TORTURES	12	30
DELICTE DE LESIONS	33	47
ASSASSINAT	1	5
HOMICIDI	1	1
HOMICIDI IMPRUDENT	2	2
FALTA D'IMPRUDÈNCIA AMB RESULTAT DE MORT	4	4
AGRESSIÓ SEXUAL	6	7
CONTRA LA INTEGRITAT MORAL	11	12
ALTRES DELICTES	3	3
FALTA DE LESIONS	62	91
ALTRES FALTES	5	5
DETENCIÓ IL·LEGAL	21	38
TOTALS	161	245

El numero de sentències penals condemnatòries recollides en aquest informe són 123, tanmateix cal recordar que en una mateixa causa un agent pot ser condemnat per més d'una infracció penal i que una sentència pot condemnar a diversos funcionaris i, alhora, absoldre a d'altres. Així, referint-nos a les sentències dictades en relació amb el cos a què pertany l'acusat o la institució responsable, tenim:

SENTÈNCIES SEGONS EL COS DE FUNCIONARIS

COS	COND.PENAL	ABS.PENAL	ESTIM. CA	DES. CA	TOTAL
C.N.P.	35	11	5	3	54
G. CIVIL	18	9	1	2	30
P. MUN.	59	10	6	0	75
P. AUTÒN.	7	4	0	1	12
F. PRESONS	4	3	22	17	46
TOTALS	123	37	34	23	217

Atenint-nos als funcionaris que van ser condemnats per delictes de tortura, delictes i faltes de lesions, contra la integritat moral de les persones, etc., van ser 202. Uns altres 123 van ser absolts en el mateix període. La distribució dels mateixos seria la següent:

FUNCIONARIS JUTJATS DURANT ELS ANYS 2001-2004

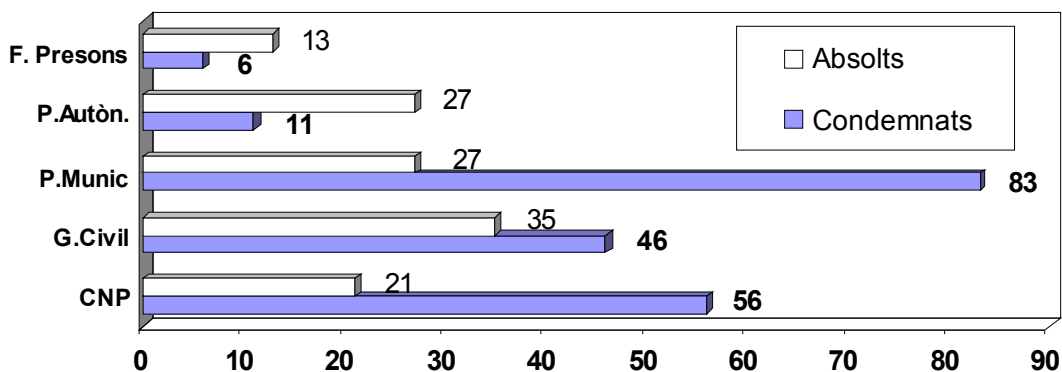
	C.N.P.	G. CIVIL	P. MUN.	P. AUT.	F. PRESONS	TOTALS
CONDEMN.	56	46	83	11	6	202
ABSOLTS	21	35	27	27	13	123
TOTALS	77	81	110	38	19	325

EN RESUM, DURANT ELS ANYS 2001-2004, HEM TINGUT CONEIXEMENT DE 123 SENTÈNCIES PENALS CONDEMNANT A 202 FUNCIONARIS, CONDEMNATS PER 245 INFRACCIONS:

Sentències condemnatòries	Funcionaris Condemnats	Infraccions sancionades
123	202	245

Sobre els funcionaris absolts cal fer un aclariment: són molts més els agents absolts durant el període estudiat; però a més dels casos dels quals no hem tingut coneixement, cal tenir en compte que, com ja s'ha indicat anteriorment, en aquest treball únicament hem inclòs aquells casos d'agents que o bé havien estat condemnats en primera instància, resultant absolts definitivament en la instància superior corresponent, o bé van ser absolts en primera instància quan el Fiscal sol·licitava la seva condemna. En, almenys un dels casos inclosos (cas Girona -15 de gener de 1998), l'absolució no va ser deguda a la inexistència dels fets denunciats, sinó que, després del seu reconeixement en la vista oral, per part dels agents de l'agressió i la petició de disculpes als ofesos, aquests van retirar les acusacions, sent absolts pel Jutjat.

FUNCIONARIS CONDEMNATS I ABSOLTS 2001-2004:



Les dades que presentem aquí i, de forma més extensa, a l'INFORME complet de la CPT sobre la Tortura l'any 2004, són una part de la realitat total... ja ho sabem. Malgrat això, o precisament per això, amb aquest treball volem obrir una via per a futurs i estudis més complets que permetin comprendre i entendre la realitat de la Tortura a l'Estat espanyol. Perquè aquest coneixement és necessari per ajudar a crear els instruments que permetin en un futur pròxim prevenir, i en el seu moment, eradicar completament la pràctica, encara avui massa habitual, de la Tortura.

La tortura a l'Estat espanyol, 2004

Coordinadora per a la Prevenció de la Tortura

Com aportació col·lectiva a aquesta causa, les associacions que integren la CPT presenten aquesta comunicat a l'opinió pública.

A Madrid, a 13 de maig de 2005

A Barcelona, a 20 de juny de 2005



La Coordinadora per a la Prevenció de la Tortura està integrada per les següents associacions i grups:

- Acció dels Cristians per l'Abolició de la Tortura
- Alerta Solidària
- Asociación APOYO
- Asociación Érguete
- Associação Contra a Exclusão pelo Desenvolvimento
- Asociación Contra la Tortura
- Asociación Libre de Abogados
- Associació Memòria Contra la Tortura
- Asociación Pro Derechos Humanos de Andalucía
- Behatokia (Observatorio Vasco de Derechos Humanos)
- Centro de Asesoría y Estudios Sociales
- Centro de Documentación Contra la Tortura
- Concepción Arenal
- Coordinadora Antirepressiva de Gràcia
- Esculca (Observatório para a defesa dos direitos e liberdades)
- Federación de Asociaciones de Loita contra a Droga
- Fundación Érguete
- Movimento polos Dereitos Civis
- SalHaketa (Bizkaia)
- SalHaketa (Araba)
- Torturaren Aurkako Taldea
- Torturaren Kontrako Taldea
- Voluntariado Penitenciario
- Xusticia e Sociedade